

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Staande blijven tegen de duivel....

"Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels" (Efeze 6:11).

Geliefde lezer, wat is een mens van nature een ongelukkig schepsel. De duivel fluistert hem in en zegt: zondig rustig voort, straks komt er nog tijd genoeg om je te bekeren. Geniet nu van de zonden. Maar zo is het echter niet. En dan denk ik aan het volgende voorbeeld dat ik onlangs ergens las. Eens streek een machtige adelaar neer op een ijsschots in de Niagara-rivier. De rivier die eindigt in de indrukwekkende waterval. Op die ijsschots deed hij zich tegoed aan het aas van een dier. Straks als hij door de stroom meegevoerd zou zijn tot vlak bij die verschrikkelijke waterval, dan zou hij wel zijn brede vleugels uitslaan en er van door gaan. Tot op het laatste toe zou hij genieten. Maar toen de afgrijselijke diepte van de waterval vlak bij was, bleken zijn poten vastgevroren te zijn in het ijs. Hij werd met schots en al meegesleurd, de diepte in.

En zo zal het zijn met de zondaar, die zijn bekering blijft uitstellen. Daar komt een tijd dat het te laat zal zijn. We kunnen zomaar, geheel onverwachts door de dood worden weggenomen, maar we kunnen ook geraakt worden door het oordeel van de verharding. Toen Saul in het laatst van zijn leven tot God riep, bleef de hemel gesloten....

Laten we de duivel toch niet geloven. Wat heeft hij toch een geweldige macht. Paulus duidt hem in dit hoofdstuk aan met de woorden: *"geestelijke boosheden in de lucht."*

En wat krijgen die woorden in onze tijd een diepe betekenis. Hoevele mensen zitten niet gebonden in de macht van de moderne media, die hun ziel vergiftigt. U misschien ook wel?

Paulus roept u echter uit de naam van

de levende God toe om te strijden, om te worstelen tegen deze ontzagwekkende vijand, die het gemunt heeft op uw eeuwige ondergang.

Wie kan in deze strijd op leven en dood staande blijven? Alleen als we door genade de zonde en de duivel van harte vaarwel zeggen. En hoe kunnen we dat? Door sterkte te zoeken bij Hem, Die op de kruisheuvel van Golgotha de satan de kop heeft vermorzeld. Die het daar heeft uitgeroepen: *"Het is volbracht."*

Op grond van die volbrachte arbeid, heeft Hij het tot Zijn discipelen gezegd: *"Mij is gegeven alle macht in de hemel en op aarde."*

Hij heeft kracht voor krachtelozen. Bij Hem is hulp voor hulpeloze, bij Hem is redding voor goddelozen.

En welk wapen geeft Hij aan hen die door genade strijders worden tegen de zonde, de wereld en het eigen vlees? Dat is Zijn onfeilbaar Woord. Niets kan ons helpen in die strijd dan het onwankelbare Woord van God. Wanneer satan u aanvalt, dan zal hij nergens voor wijken, wat u hem ook tegenwerpt. Ook al wijst u hem op uw nette leven, uw vroomheid, uw ernst en waar u zich maar op wilt beroepen. Hij zal het onvolkomene er van aantonen. Maar voor één ding moet de satan op de vlucht: *"Wat uit Gods lippen ging, blijft vast en ongebroken."*

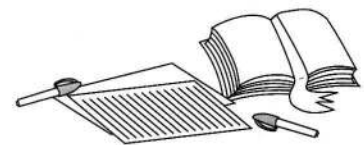
Het is het Woord van Christus, Die goddelozen vrijspreekt. Als u daar uw hoop op vestigen mag, wat de duivel er dan ook tegen inbrengt en op welke zonden hij dan ook wijst, hij zal moeten wijken voor het Woord: *"En het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden."*

Zo ontvangen zij het Woord Gods als een zwaard om staande te blijven tegen de listige omleidingen van satan en zingen met Luther: *"Gods Woord houdt stand in eeuwigheid en zal geen duimbreed wijken."*

Geliefde lezer, bent u nog geen strij-

der? O, haast en spoedt u om uws levenswil, opdat een haastig verderf u niet overkome op uw weg en gij voor eeuwig verloren gaat. Lees toch de ernstige woorden uit Spreuken 1 vers 24 tot 29. En gij, die door genade zo'n strijder mag zijn: Houdt moed! Christus heeft de wereld overwonnen.

A.A. Egas.

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In dit nummer van ons blad is een meditatie opgenomen van ds. A.A. Egas over Efeze 6:11 *"Staande blijven tegen de duivel."* Ds. H. Korving schrijft een zesde artikel over 'sabbat en zondag.' Ds. J.M.J. Kieviet schrijft een afsluitend artikel over het huisbezoek. Ds. Tanis schrijft over 'Droefheid en blijdschap'. Ds. K. Hoefnagel vervolgt zijn serie over het leven van Saul en beantwoordt een vraag over de profeet Micha. Ds. P. Roos schrijft een artikel over Eli. Van de hand van Ds. P. van Zonneveld is een brief aan ouders opgenomen. Enkele persberichten zijn geplaatst.

Ontmoetingsdag 'Bewaar het Pand'

We mogen terugzien op een goede dag met een goede opkomst. In het volgende nr. van ons blad hopen we samenvattingen te geven van het gesprokene.

LCJ

Met het LCJ onderstrepen wij het belang van het jeugdwerk en het bezoeken van de verenigingen door onze jeugd. Geliefde ouders, spreek erover met u kind(eren).

Chr. Geref. Bezinningskring binnen de classis Leeuwarden

D.V. Vrijdag 23 september a.s. zal ds. A. van Heteren een inleiding houden getiteld: "Gods werk gaat toch door." Plaats: Chr. Geref. "Sionskerk" Hoofdweg 127 Damwoude. Aanvang 19.45 uur. Er wordt gelegenheid gegeven voor het stellen van vragen. Allen van harte welkom.

Ambtsdragersconferentie

D.V. Zaterdag 3 december, Slie-drecht- Centrum. Inleider: dr. R. Sel-denrijk. Onderwerp: ziekenbezoek.

Verschijsning volgend nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. 6 oktober verschijnen. Kopij graag binnen donderdag 29 september.

AvH

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren, Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs f 7,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 6 dollar per jaar. Advertenties f 0,35 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

VAN GESLACHTE TOT GESLACHT

Meermalen wordt betoogd dat er een generatiekloof bestaat. Ouderen en jongeren verstaan elkaar niet meer. Mogelijk ligt hier een kern van waarheid in. Het merendeel van de jeugd geeft zich over aan allerlei lokaas van deze wereld. Zij vervreemden in snel tempo van de kerk.

Anderzijds is de gedachte onder ons ook meermalen gelanceerd, dat de problemen met de jeugd terug te voeren zijn op de ouderen. Zou de oudere generatie duidelijker spreken, dan zou de jeugd meer hechten aan geestelijke waarden.

Welke van deze beide gedachten zijn in onze tijden van belang? Waar ligt in de kerk van nu het probleem, bij de ouderen of bij de jeugd? Het is heel belangrijk om op deze vraag een antwoord te geven. Er bestaat geen exclusief antwoord wellicht, maar het is wel goed over dit thema na te denken, ook in de situatie van onze tijd. Rond de startzondag voor het kerke-werk komen deze vragen extra op je af. Ik wil aan de hand van enkele Bijbelse figuren laten zien hoe leeftijden kunnen functioneren in de gemeente. Of hoe ze niet functioneren.

Ik wil in dit artikel iets zeggen over Eli, de priester uit de dagen van Samuël. Bij mij persoonlijk leefde tot voor kort de gedachte dat hij sterke geestelijke trekken vertoonde in zijn leven. Vooral zijn sterven tekent zijn innerlijke verhouding tot God. Als het bericht hem bereikt van de dood van zijn twee zonen, kan hij dat nog aanhoren, maar als hij hoort dat de ark geroofd is, wordt het hem teveel en valt hij achterover. Hieruit blijkt zijn innerlijke verbondenheid met de zaak Gods. Natuurlijk was me bekend, dat hij in de opvoeding wat slap omging met zijn kinderen, maar Eli was voor mij toch een kind van God.

Zo denk ik daarover nog steeds, maar nadere kennisname van het leven van Eli ontstelde me en toonde me dat hij meer liet gaan dan zo op het eerste gezicht lijkt.

Een absoluut dieptepunt in zijn leven breekt aan in die bewuste morgen, waarin Samuël hem het bericht moet brengen van de naderende ondergang van zijn huis. Eli hoort het gelaten aan. Hij berust in het oordeel. Hij wist het eigenlijk al lang dat het zo gaan zou. Hij billijkt het oordeel van

de Heere zelfs en dat is een blijk van geloof.

Maar het ontstellende ligt in het feit, dat Eli op geen enkele wijze een poging doet om de zondige praktijken in het heiligdom te stoppen. Dat klemmt nog meer als we bedenken dat hij al eerder gewaarschuwd was door de Heere. Toen kwam er een profeet tot hem, die hem de bekende woorden deed horen in verband met zijn huis: "Die Mij eren zal Ik eren, maar die Mij versmaden zullen licht geacht worden" (1 Sam.2:30b).

Eli wist dat het helemaal verkeerd ging in Silo; hij kreeg daarover tweemaal een duidelijk vermaan des hemels te horen. Desondanks verandert er niets. Hij schijnt zich neergelegd te hebben bij de situatie, bij het onvermijdelijke van Gods oordeel.

We herkennen daarvan iets in onze tijd. Wij beleven nog niet de geestelijke verdorvenheid, zoals deze heerste in Silo. Het heiligdom was metterdaad een plaats van overspel en onreinheid. De offers werden aangetast in hun heiligheid en heidense zonden namen de overhand. Het was toen wel heel erg. Tegelijk moet gezegd worden dat de kerk in Nederland ook nu allerlei zondige praktijken laat bestaan en tolereert. Hoe is de praktijk in onze kerken bijvoorbeeld ten aanzien van samenwonen? Hoe stellen we ons op tegenover TV en Internet, media die soms in wereldse kringen als een gevaar worden aangemerkt? Hoe geven we leiding in de actuele situatie rond homofilie? In diverse kerken bestaat acceptatie en zelfs aanbeveling van deze zaken. Hier ligt een stukje gewetensnood van de Hersteld Hervormden. Dus is de deformatie dichterbij dan we zouden kunnen denken. De zonen van Eli vergrepen zich verder aan de offers. In feite miskenden zij de weg van het offer, zoals deze uitloopt op het kruis-evangelie en de verzoening door Christus. De kern van de zaak werd brutaal aangetast.

Wij zullen allen eenstemmig oordelen over deze ontsporingen. We zijn het erover eens dat allerlei zaken van deze tijd voor God niet kunnen bestaan. Zoals Eli dat ook deed. Maar hoe gaan we nu verder om met dit alles?

We ervaren wel een zekere afkeuring bij velen hierover, maar er verandert

in feite niets. We zijn met elkaar geneigd om hierover te zuchten en erover te spreken met elkaar, maar daar blijft het bij. Wat kunnen we er ook verder aan doen? Zo heeft Eli ook gedacht. De man heeft er verdriet van gehad, maar hij voelde zich machteloos. Het werd een gewone zaak, zo gewoon, dat hij een biddend en smekend mensenkind aanzag voor een dronken vrouw. Dat beeld was hem vertrouwd en hij sprak wel vermanend over die zaken, maar de Heere oordeelde van hem dat hij zijn zonen niet eens zuur aangezien had. Toch vermaande hij hen wel: "Niet mijn zonen, want dit is geen goed gerucht, dat ik hoor; gij maakt dat het volk des Heeren overtreedt". De Heere oordeelde deze woorden als slapheid en toegeeflijkheid.

Maar wat kun je eraan doen? Het gaat er dan allereerst om, dat we met elkaar in de schuld zouden mogen komen over dit diepe verval. In die weg zal de Heere verandering geven. Er is bij ons bekering nodig en dat begint met persoonlijke verootmoediging. Dat moet beginnen bij ons. Deze geestelijke beleving komt bij ons tekort. Zijn wij een Ezra die rouw bedreef over de zonden der weggevoerden? Gevoelen wij met Daniël onze eigen schuld en klagen wij onszelf aan?

Dat zou bij de ouderen zo moeten zijn. We zouden bewogen moeten zijn met onze kinderen en kleinkinderen. Het gaat hier om verantwoordelijkheden. Wie is aansprakelijk voor de nood van het heden? Eli moest spreken vanwege zijn verantwoordelijkheid. Hij was aansprakelijk. In de politiek voert men die lijn heel ver door. De minister is aanspreekbaar op zaken die ver van hem af, maar wel onder zijn uiteindelijke beheer, plaats grijpen. Wie is nu aansprakelijk voor de nood van de kerk? Is het de jeugd of zijn het de ouderen? Zijn het de koplopers of is het heel de kerk? Wij moeten erkennen dat wij het zijn. Voorgangers, ouderlingen en diakenen, kinderen Gods en Avondmaalgangers.... Laten de Eli's eens spreken, degenen die gezag hebben en die respect ontmoeten vanwege hun positie.

Maar zijn zij niet ingeslapen en dekken we de zaken niet toe met wollige taal en opmerkingen van algemene aard? Het is in zekere zin gemakkelijk om dit artikel te schrijven, maar gevoel ik persoonlijk de angstige ernst

van het moment? Daar gaat het om. Daar moet de Heere van af weten. De mentaliteit van Eli overheerst bij velen. Bij ouderen kan men soms de houding aantreffen van gelatenheid. Zelfs bij hen die bewust met deze dingen lopen. Toch een halve acceptatie, een zeker gedoogbeleid. Ouder worden is een proces. Het kan omhoog gaan door de jaren, het kan ook een neergang vertonen. De naam Eli betekent waarschijnlijk "opgang", maar zijn leven was een afgang. En toch een kind van God. Zoals Lot en zoals er veel meer uit de Schrift te noemen zijn.

Laten de ouderen hun roeping beseffen, laten zij ontwaken, indien dat nodig is. Het trof me, toen ik recent psalm 102 las, dat de dichter, verkeerd in persoonlijke ellende, daarbovenuit komt door de uitroep in het geloof: "Gij zult opstaan, Gij zult u ontfermen over Sion (!)". Hier blijkt dat de nood van Sion uitrijst boven zijn eigen verdriet. Uw knechten hebben deernis met haar gruis. Er moet plaats komen voor een geestelijke crisisbeleving. Gods hand is niet verkort! Hoe heeft de Heere Jezus ook niet in de donkerste tijden getoond dat de ijver voor Gods huis Hem heeft verteerd.

En dan is er nog iets. Eli had niet mogen blijven staan bij enkel voor-

den alleen; hij had zijn zonen daadwerkelijk tot de orde moeten roepen. Niet slechts vermanen, maar de zonde stoppen voorzover dat ons mogelijk is.

Dat geldt ook voor onze kerken en voor de kerk alom. Geen tweeslachtigheid of gedogende uitspraken, maar een radicale breuk met verkeerde lijnen. Daar zijn wij aan toe en daar wordt op gewacht. Toen van Lodenstein predikant was in Sluis stonden er meestentijds van de twaalfhonderd leden een honderdtal onder censuur. We verlangen niet naar zo'n situatie, maar bestaat er onder ons niet een zekere onduidelijkheid, een verkeerd tweesporenbeleid? Zijn onze kerken juist daardoor niet bekend geworden, dat er geen klare wijn werd geschonken?

Eli toont ons dat juist een oudere generatie de dingen kan laten gaan zonder tot reformatie te komen. Hoe anders handelde Josia, toen hij het wetboek vond. Bekering is een zaak van het hart, maar ook van de wandel.

En dat nu werd in die dagen verstaan door een jongeling, door Samuël, die de Heere diende, ondanks alles. Daarover de volgende keer.

P. Roos

HET STAAN IN DE DIENST VAN DE HEERE.

Droefheid en blijdschap.

Wanneer het gaat over droefheid en blijdschap, dan zijn die twee een predikant bekend. In het gemeentelijk leven en zelfs daarbuiten komt hij beide tegen. Hij wordt betrokken bij droeve omstandigheden. Soms diep ingrijpend, aangrijpend zelfs. Blijde gebeurtenissen worden aan hem doorgegeven. Soms wisselen beide heel sterk af. Of op één dag wordt een overlijdensbericht en een geboorteb bericht ontvangen. Het kan zelfs gebeuren dat de weg gaat van het open graf naar de preekstoel. Men neemt afscheid van een bedroefde familie en even later staat hij voor een blij bruidspaar. Maar nu mag bij elke gebeurtenis de Bijbel geopend worden. Het Woord mag spreken. Welk een goedheid van de Heere. Zo mag ook een knecht van de Heere rekenen op hulp en de bijstand van de Heere. De Heere is de getrouwe Zender. Hij houdt getrouw Zijn Woord. Is men nu

als predikant betrokken bij droeve en blijde dagen, een dienaar van de Heere weet ook in zijn ambtelijk werk van droefheid en blijdschap. In het levensboek van Paulus heeft de apostel het er over. Het ambtelijk werk geeft tranen van droefheid en tranen van blijdschap. In Handelingen 20 kunnen we daarvan lezen. Bijzonder voor ambtsdragers is het nuttig dit hoofdstuk te lezen en te herlezen. Er liggen lessen in voor het ambtelijk leven en hoe de houding in de dienst kan zijn. Laat het hoofdstuk niet beperkt blijven tot een afscheidsdienst, dan kunnen alleen de woorden spreken en niet de zaken. Zoals we weten heeft Paulus de ouderlingen van de gemeente te Efeze ontboden om naar Milete te gaan. Graag was hijzelf naar Efeze gegaan, maar wegens tijdgebrek was dit niet mogelijk. Te Milete kwam de apostel veel voor de aandacht. De jaren, gewerkt in Efeze waren geen vergeten jaren.

Was hij in andere gemeenten zeer kort, in Efeze was hij drie jaar. Het was geen vergeefse tijd. De Heere wilde de arbeid zegenen. Echter strijd en tegenstand bleven niet uit. De Heere heeft gewild, dat het contact van Paulus met de ouderlingen in Zijn Woord een plaats zou ontvangen. Vandaar dat wij het kunnen lezen. Tijdens het onderhoud heeft Paulus met nadruk gezegd: gijlieden weet van de eerste dag af, dat ik in Azië ben aangekomen, hoe ik bij u de ganse tijd geweest ben. Dienende de Heere met alle ootmoedigheid en veel tranen en verzoeken die mij overkomen zijn door de lagen der joden. Dit kon hij naar waarheid belijden. Van eerezuchtigheid was geen sprake. Ootmoedigheid straalde uit in al zijn werk. De genade van de Heere Christus beheerste hem. Dit was ook zijn streven en daarom steeds het gebed om het te kennen. Want het ging Paulus in zijn dienstwerk niet om zichzelf, maar om Zijn Zender en Zijn Koninkrijk. Dit is ook vandaag één van de levenskenmerken van de dienaren van de Heere. Daarin moet hij herkend worden. De apostel heeft het ook over tranen. Veel tranen zelfs. Was hij zo'n weekhartig persoon? Was hij elk ogenblik bewogen? Dat kan van Paulus niet gezegd worden. Hij was zelfs een kloekmoedig mens. De Corinthiërs hield hij voor: houdt u mannelijk. Zijt sterk. Wat hen deed wenen is ons bekend. De houding, de gezindheid, de onverzettelikheden, de laauwheid, de eigenwijsheid, de afkeurigheid van mensen en zelfs de houding van christenen in bepaalde omstandigheden, zoals twisten en het zich laten beïnvloeden. De aanvechtingen van de Boze. Het zaaien van kwaad zaad. Dit alles deed hem wenen. Drie jaar lang was hij bewogen met en over het lot van zijn schapen, van zijn medemens. Zijn tranen lieten zien dat hij een echte volgeling was van zijn Meester Jezus Christus. Die weende omdat Jeruzalem zich niet liet vergaderen, niet wilde bekenen wat tot vrede diende. Dus bewogenheid, droefheid was Paulus niet vreemd. Wat ik bij iemand las, mag vandaag wel spreken: wanneer de Christenheid van onze dagen eens oprees met de tranen van de apostel in het oog, tot welk een zegen zou ze dan nog worden gesteld. Laat in onze verzakelijke tijd daaraan niet voorbij gegaan worden. We zijn ook niet klaar met de veelgebruikte of gehoorde opmerking: wie zou niet wenen?

Wie het gebruikt moet het niet laten bij woorden, maar komen tot daden. Een voorbeeld. Het leven van Paulus is een levensvoorbeeld in het ambtelijk werk. Hij kende droefheid, maar ook vreugde. Hartelijke blijdschap. Wie zou dit niet laten merken? Welk een genade is het om in de dienst van de Heere te staan. Veel heeft Paulus meegemaakt. Een hele lijst vinden we in het Woord van de Heere. Hij wist ook goed wat de Heere van hem vroeg. Welk een eisen de Heere stelt. Van zijn onvermogen was hij door drongen. Maar nimmer heeft hij om ontslag gevraagd. Was hij een supermens? In zijn brieven heeft hij het over vrees en beven. Steeds kwam hem voor de aandacht: niet geroepen door mensen, maar door Jezus Christus en God de Vader, die Jezus Christus uit de doden heeft opgewekt. Wat een steun is die wetenschap. Welk een pleitgrond geeft het. Welk een verwachting geeft dit. Wat een hoop die niet beschaamt. Die deed Paulus belijden: maar ik acht geen ding, noch houde mijn leven dierbaar voor mijzelf, opdat ik mijn loop met blijdschap mag volbrengen en de dienst welke ik van de Heere Jezus ontvangen heb, om te betuigen het evangelie der genade van God. Hand 20: 24. Hij wist wat hem wachtte maar onvoorwaardelijk gaf hij zich over voor de dienst van de Heere tot zegen van mensen. Calvijn heeft eens gezegd: het geeft niet als ik verteer, als ik maar van dienst mag zijn. Dit nu leefde ook bij Paulus. Met blijdschap

wilde hij zijn loop volbrengen. In het woord 'loop' wordt de richtingvastheid van zijn leven aangegeven. Als een atleet die op de renbaan voortgaat naar de eindstreep. Zo wilde hij met blijdschap zijn ambtelijke loopbaan volbrengen. Dit is niet te hoog gegrepen. Zeker op die toonhoogte was hij niet steeds gesteld. De diepten waren hem niet vreemd. Maar met blijdschap te staan in de dienst van de Heere is zijn verlangen. En zijn Zender heeft er recht op. Blijdschap, vreugde in de dienst van de Heere mag vandaag niet ontbreken. Dit heeft echter niets te maken met overdrevenheid met halleluja geroep. Vuurwerk verdwijnt. Het kan mooi zijn. Maar het is voor een ogenblik. Zo ook met gezwollen woorden. Welk een effect ze ook hebben, niets is blijvend. Het werkt niet als het zaad. Ook niet in eigen leven. Maar hartelijke vreugde in de Heere, in Zijn Woord, in Zijn dienst, in Zijn dag doet veel in het leven. Men tekent iedere keer weer bij, en dat voor het hele werk. Laten we dit goed onthouden. In het bevestigingsformulier van predikanten lezen we: het ambt van herder en leraar is een voortreffelijk werk, nadeemaal zo grote dingen daardoor worden uitgericht. Tot zegen van ouderen en jongeren. En ook tot blijdschap van de predikant zelf. Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot. Dan wordt gezegd: Halleluja, en terecht!

M.C. Tanis

KONING SAUL (3)

Jabes in Gilead verkeert in grote nood! De koning der Ammonieten wil in een uiting van machtsvertoon de inwoners grote smaad aandoen, en hen allen het rechters oog uitsteken. Wat kan een mens onnoemelijk wreed zijn. We hebben daar in onze dagen ook genoeg voorbeelden van. Als de remmen los zijn is een mens nog erger dan een beest. Wat een leed wordt er niet aangericht in deze wereld. Wat is er een zee van tranen, door liefdeloosheid, haat, wreedheid en machtsvertoon veroorzaakt. Hoe vele volkeren zijn er niet, die moeten lijden onder wreedheid, corruptie en onrecht van regeringszijde. Hoe dankbaar moesten wij zijn dat er in ons land nog sprake is van een rechtsorde en dat we nog in redelijke

gerustheid kunnen wonen en werken. Maar ook in het kleine, op de werkvloer, in de huisgezinnen en op scholen kan er sprake zijn van verdrukking en van een elkaar terroriseren. Wie zal zeggen hoeveel verborgen leed er dienaangaande is en hoeveel tranen er in stilte geschreid worden! Wat is het een groot goed als er vrede heerst in ons gezin, ons huwelijk, in de kerkelijke gemeente en op ons werk. Daar mochten we de Heere wel meer voor erkennen! Ondertussen is God geen ledig aanschouwer van al hetgeen er in het verborgen en in het openbaar plaats vindt. Dat Hij op alles terug komt en recht zal spreken, moest in dagen van verdrukking, plagerij, achterstelling en ondergaan onrecht aan Hem ver-

binden en rust geven. God heeft het recht lief en dat zal Hij ook in de tijd laten merken. Want zo wat de mens zaait, zal hij ook maaien, zegt Galaten 6:7. Zo mogen wij achter de rechtsorde in onze maatschappij Gods rechtvaardigheid en goedheid nog opmerken. Al wordt Gods hand daar in het algemeen niet (meer) in gezien in ons wegzinkend vaderland, toch is het zo. Mogen wij het zien?

In dagen van nood zond God een richter. In de nood van Jabes zendt Hij een Saul, de eerste koning van Israel. Als Saul van de voorgenomen gruwelen hoort, wordt Gods Geest vaardig over hem. God roept en bekwaamt hem om verlossing te bewerken en recht te oefenen. Saul treedt op als een held, maar hij is een door God gemaakte held! God Zelf bewerkt in hem verontwaardiging en zet Hem aan om Jabes te verlossen. God neigt de harten zelfs der koningen! Zie eens hoe machtig Hij is! Mocht u in hope-loze gevallen en in allerlei onmogelijkheden een beroep doen op de macht des Heeren?

Ook vandaag hebben we leiders nodig. Maar laten we het dan niet van beneden verwachten, van de mensen, van onze wijsheid. Dan is het ook vandaag nodig dat er mannen opstaan, over wie de Geest Gods vaardig wordt, die door de Geest worden geleid, gebruikt en bekwaamd.

Als de dagen donker zijn en de ziel moedeloos is, moest het gebed vermenigvuldigd worden om de werkingen en leidingen van Gods Geest.

En zoals de Heere in die dagen Saul als verlosser afzonderde en hem in staat stelde orde op zaken te stellen, zo heeft God in de volheid des tijds in de zending van Zijn Zoon, hulpe besteld bij een Held! Saul heeft tijdelijk gediend. Bovendien is hij zijn roeping ontrouw geworden. Maar de Heere Jezus Christus heeft een eeuwige verlossing aangebracht. En dat over vijanden die erger zijn dan Nahas, de Ammoniet, of welke aardse boosdoener dan ook.

Hoe genadig en groot is God.

Maar zoals de inwoners van Jabes in hun nood boden uitzonden om hulp, omdat ze zichzelf niet konden redden, zo moeten ook wij leren dat er in geestelijke en tijdelijke nood geen andere Helper is dan de van God geroepen, uitgezonden en bekwame Zaligmaker! Hij redt van het grootste kwaad, de zonde, en brengt tot het

hoogste goed, de gemeenschap met God.

Maar Hij is ook Degene Die uit allerlei tegenspoeden redt, degenen die tot Hem vluchten!

Als Saul de vijand vernietigend verslaat, is het feest. Niet alleen in Jabes, maar in geheel Israel. Men is verblijd over koning Saul. Als men voorstelt de onder Israel aanwezige tegenstanders van Saul te straffen, houdt Saul het tegen. Het is een daad van edelmoedigheid en voorwaar maken we het een keer mee dat Saul doet denken aan Sions Verlosser, Die ook vijanden spaart en met God verzoent. Saul is dankbaar gestemd. Hij zegt niet: ik heb de overwinning behaald. Dat is wonderlijk, want een mens is hoogmoedig en later zal Saul dat ook genoegzaam laten zien! Maar nu geeft Saul God de eer! Hij zegt: De HEERE heeft heden een verlossing in Israel gedaan! Wat mooi! Hij heeft het waarachtig gemeend ook. Hij is nu klein en God is groot. En Samuël heeft zich zo over deze ontwikkeling verheugd dat hij het volk opnieuw bijeen geroepen heeft om te Gilgal het kerksverse koninkrijk te vernieuwen. Het werd dankdag en Saul is toen met

instemming van het gehele volk en ook als loon op zijn arbeid opnieuw tot koning uitgeroepen. Offers werden gebracht en de dag mocht eindigen in God.

God heeft op deze manier naar Saul toe duidelijk getoond dat het gaan van Gods weg en het doen van Zijn wil door Hem gezegend wordt. En dat het latere verdriet dat er gekomen is, dus echt aan Saul zelf te verwijten viel. U vindt deze geschiedenis in 1 Sam. 11. En in het daarop volgende hoofdstuk zegt Samuël: Zo gij de HEERE zult vrezen en Hem dienen en naar Zijn stem horen en de mond des HEEREN niet wederspanning zijt, zo zult gij, zowel als uw koning, die over u regeren zal, achter de HEERE uw God zijn. Doch zo gij naar de stem des HEEREN niet zult horen, maar de mond des HEEREN wederspanning zijt, zo zal de hand des HEEREN tegen u zijn, als tegen uw vaders.

De Bijbel is zo duidelijk. Wie God eren, zal Hij eren. Maar die Hem versmaden, zullen licht geacht worden! Namen wij deze les reeds ter harte?

K. Hoefnagel

SABBAT EN ZONDAG (6)

Het tweede hoofdstuk van de brochure over zondagsarbeid heet: Respect voor de traditie.

In dit hoofdstuk wordt in heel kort bestek iets verteld over de geschiedenis van het christendom en hoe men in de loop van de eeuwen is omgegaan met zondagsarbeid. Ik geef de mening van deputaten kort weer en maak hier en daar wat kanttekeningen.

De eerste eeuwen

De eerste christenen die uit het Jodendom afkomstig waren, gaan door met het onderhouden van de sabbat. Christenen die afkomstig waren uit niet-joodse volken komen op de eerste dag van de week bijeen. Zondagsarbeid was geen onderwerp van discussie.

Gewezen wordt op Constantijn de Grote die in 321 de zondagswet uitvaardigt. Deze wet bepaalt dat op zondag geen werk mag worden gedaan. De vroege kerk heeft deze wet niet zonder meer overgenomen en zich niet gekeerd tegen arbeid op zondag. De vroege kerk waarschuwt

zelfs tegen de gedachte dat de zondag in de plaats van de sabbat is gekomen.

Pas in de Middeleeuwen brengt de kerk de viering van de zondag direct in verband met de gehoorzaamheid aan het vierde gebod. Aldus deputaten.

Welke praktijk?

Nu is het niet zo eenvoudig om in kaart te brengen welke praktijk de oude kerk in dit opzicht heeft gekend. De praktijk was in elk geval veelvormig. Er was ook verschil tussen de joods-christelijke gemeenten in Palestina en de christelijke gemeente elders in de wereld. Nu ben ik zeker geen deskundige op het gebied van de vroege kerkgeschiedenis, maar in de studie van de Vrijgemaakten, waaraan we reeds aandacht hebben gegeven, heb ik wel gelezen dat in de eerste eeuw door de christenen in Palestina de sabbatsviering werd onderhouden naast de zondagviering, dat onder druk van de synagoge de zondagsviering door velen werd opgegeven omdat ze anders uit de

synagoge werden gestoten, maar dat buiten Palestina in het begin van de tweede eeuw de zondag als dag van de godsdienst de normale praktijk was geworden. 'Langzaam maar zeker kwam de zondag in de tweede eeuw – niet theologisch, maar praktisch – ook steeds meer in de plaats van de sabbat.' De opstanding van Christus is de 'basis' onder de zondagsviering: hiermee onderscheidde de christenen zich van de Joden. Ik heb toch behoefte om even te onderstrepen dat de gedachte dat de zondag in de plaats van de sabbat is gekomen, al heel vroeg voorkwam (zij het naast andere meningen); al is het alleen maar om de indruk weg te nemen, die m.i. in deze brochure gewekt wordt, dat we deze gedachte vooral te danken hebben aan de Middeleeuwen en het puritanisme.

Geen relatie met het vierde gebod?

De stelling van de deputaten dat pas in de Middeleeuwen de zondagsviering in relatie gebracht zou zijn met het vierde gebod is dunkt mij te ongenueanceerd. Eusebius van Caesarea, de grote kerkhistoricus uit de Vroege Kerk, schreef in het jaar 330 (toen waren volgens mij de Middeleeuwen nog niet begonnen) een commentaar op psalm 91. Daarin brengt hij de betekenis van de sabbat over op de eerste dag van de week, de dag waarop God het licht schiep. En het is ook de dag waarop de zon der gerechtigheid is opgegaan voor onze zielen. Op deze dag is rust nodig om de hele dag aan God en Zijn dienst te kunnen wijden. Eusebius gaat zelfs zo ver dat hij de zondag de christelijke sabbat noemt. Maar dat was niet de algemeen gangbare opvatting.

Werken op zondag?

Vaak wordt in discussies over zondagsrust erop gewezen dat de eerste christenen volgens een citaat bij de Romeinse schrijver Plinius bijeen kwamen vóór zonsopgang en vóór de avondmaaltijd. Doorgaans leidt men hieruit af, dat de christenen tussendoor dus moesten werken. Vrij vertaald wordt dan met een beroep op Plinius gesteld dat de christenen voor en na hun werk bijeen kwamen. P.G. Boon heeft erop gewezen dat men moet oppassen met dit soort snelle conclusies. Plinius zegt zelf niet dat de christenen eerst bijeenkwamen en daarna aan het werk gingen. Men moet niet vergeten dat men in de oudheid gewend was om zo vroeg

op te staan en bijeen te komen. Joden die in het Romeinse Rijk de vrijheid hadden hun sabbat te houden, kwamen ook zo vroeg bij elkaar en hadden dan bijeenkomsten die wel tot de middag konden duren. Wie zal zeggen hoe lang de bijeenkomsten van de christenen hebben geduurd. In elk geval is er wel wat af te dingen op de wijdverbreide gedachte dat de eerste christenen wel zo vroeg op zondagmorgen bijeen moesten komen, omdat ze verplicht waren om 'tussen de kerkdiensten door' hun werk te doen.

Gevarieerd beeld

Al met al laten de eerste eeuwen een zeer gevarieerd beeld zien. Sabbat en zondag staan nog een poosje naast elkaar. Van lieverlee wordt de zondag almeer de gangbare dag gewijd aan de dienst van God. De vroege kerk waarschuwt tegen joods sabbatisme, tegen een wettische onderhouding van de rustdag, in de vroege Middeleeuwen komt op kerkelijke concilies de parallelie tussen sabbat en zondag steeds meer naar voren. Zo bijvoorbeeld de bepaling dat de rustdag duurde van zaterdagavond tot zondagavond. Thomas van Aquino heeft in zijn 'dogmatiek' *Summa Theologiae* het onderscheid gehanteerd tussen morele en ceremoniële aspecten van het vierde gebod. Dit onderscheid is in de theologische traditie en bezinning van de kerk na hem van grote betekenis gebleven.

Paragraaf 2: de Reformatie

Onze deputaten wijzen er in deze paragraaf op dat Luther met name nadruk legt op het sociale karakter van het vierde gebod. Zij die door de week nauwelijks rust krijgen, kunnen op adem komen op de rustdag. Calvijn geeft een geestelijke interpretatie van het vierde gebod: wij moeten ophouden met zondigen en God in ons laten werken. Calvijn gaat hiermee in de lijn van Augustinus. 'Een oudtestamentische invulling van de sabbat is niet meer aan de orde.' God wijst een bepaalde dag aan, waarop wij mogen samenkomen. Het zou elke dag moeten. Maar in elk geval moet de gemeente de eerste dag der week reserveren voor de dienst aan God. Slaven en knechten mogen op adem komen. Calvijn zegt (volgens de brochure) niet dat de sabbat een ordening is die God bij de schepping heeft ingesteld. De zevende dag is (niet meer dan)

een middel om tot rust te komen. Deze dag is Israël als gebod opgelegd, maar voor ons niet meer van toepassing.

Na de Reformatie

Dit hoofdstuk van de brochure wordt afgesloten met een paragraaf over de tijd na de Reformatie. In deze periode is ook de Heidelbergse Catechismus te plaatsen.

Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus volgt de uitleg van Calvijn, zo lezen we. De zondag is een feestelijke dag, aan God gewijd, waarop prediking en kerkdienst centraal staan.

Datheen zou in de Nederlandse tekst het woord 'sabbat' hebben toegevoegd. 'Blijkbaar was er behoefte om het verband tussen de zondag en de sabbat met zijn arbeidsverbod aan te geven. Dit speelt echter in de verklaring geen rol. De Catechismus zegt niet dat op de zondag geen werk mag worden gedaan.'

Dat laatste wordt wel sterk naar voren gebracht in het puritanisme en de nadere reformatie.

'Vandaar dat in de tekst van antwoord 103 het woord 'sabbat' is toegevoegd.'

De Dordtse Synode zou een soort tussenpositie hebben ingenomen: de kerk is niet meer gebonden aan de onderhouding van de sabbat zoals het volk Israël. Wel moet zij de zondag heiligen: een vaste dag aan de dienst van God wijden. De gelovigen dienen af te zien van niet noodzakelijk werk en van ontspanning die de beoefening van het geloof in de weg staat.

Deputaten sluiten hun bespreking van de historische gegevens af met de volgende zinnen: 'Na deze uitspraak (van de Dordtse Synode) gaat echter de discussie door. Sommigen menen dat een arbeidsverbod voor de kerk niet aan de orde is, anderen menen dat een dergelijk verbod deel uitmaakt van de heiliging van de zondag en willen de puriteinse traditie vasthouden.'

Een paar vragen

We zijn inmiddels wel benieuwd geworden welke positie deputaten zelf innemen en welke leiding zij ook aan de kerken willen geven, in deze tijd waarin de zondagsheiliging al meer onder druk komt te staan. Onze kerken hebben altijd duidelijk gestaan in de traditie van Reformatie en Nadere Reformatie. Zouden onze

deputaten de puriteinse traditie ook willen vasthouden? En hoe waarderen zij eigenlijk de uitspraken van de Dordtse Synode?

Hun hoofdstuk draagt als titel: respect voor de traditie. Welk respect tonen deputaten en voor welke traditie? Is het erg vreemd als ik verwacht dat ze respect zullen tonen voor de Dordtse Synode en voor de traditie van puritanisme en de Nadere Reformatie? Staan onze kerken soms niet in die traditie? Ik wil in elk geval wel in die traditie staan en blijven staan en daar schaam ik me niet voor. Ik vrees echter dat ik deputaten hier niet in mee krijg. In hun brochure heb ik *dit* respect voor *deze* (onze) traditie niet aangetroffen.

Het lijkt erop dat deputaten zich vooral kunnen beroepen op Calvijn, en in die zin wel respect voor de traditie tonen. Maar is hun Calvijn interpretatie zonder meer over te nemen? Ik bedoel vooral de vraag of Calvijn de sabbat al dan niet een ordening genoemd heeft die God bij de schepping heeft ingesteld?

Deze en andere vragen verdienen onze nadere bestudering. Ik hoop er nog op terug te komen. Maar eerst willen we de rest van de brochure nog samenvatten. Dat probeer ik in een volgend artikel te doen.

H. Korving

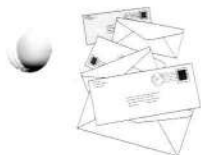
het dat ons oog geopend wordt door Woord en Geest, anders gaan we door!

Het is overigens niet goed van Josafat geweest om zo met Achab aan te pappen. Ondanks waarschuwingen blijft hij vriendschappelijk met Achab om gaan! Het heeft uiteindelijk vreselijke gevolgen gehad. Ook nu gaat hij ondanks Micha's waarschuwingen met Achab mee! Eerst wil hij Gods oordeel over deze veldtocht horen, en na Micha gehoord te hebben, gaat ook hij toch met Achab mee! De zonde van halsstarrigheid en eigenzinnigheid wordt niet alleen in Achabs, maar ook in Josafats hart gevonden. Gods kind is absoluut niet beter dan wie dan ook. Het is daarom een wonder van verkiezende liefde dat Achab voor eeuwig de gevolgen der zonde moet dragen en Gods kind slechts tijdelijk. De Josafats hebben in ieder geval niets om zich boven anderen te verheffen.

De vijand kan inderdaad Achab niet vinden. Zijn list lijkt te lukken. Maar God vindt deze zondaar wel! De pijl door een vijand afgeschoten, blijkt een goddelijke pijl te zijn. Goddelijke pijlen schieten altijd raak. Geen zondaar zal 't gewis verderf ontkomen, als in 't gericht door God wordt wraak genomen! De zelfvoldane glimlach besterft op zijn gelaat, als Achab de moordende pijl voelt. Langzaam ebt het leven uit hem weg en zonder schuldovernemende Borg komt hij voor God te staan.

Vreselijk tafereel als we bloeddorstige honden de bebloede wagen van Achab zien aflikken. Gods woorden komen alle nauwkeurig uit. Zowel Zijn beloften als Zijn bedreigingen. Keerden wij van onze eigen gekozen wegen terug? Leerden wij ons te verootmoedigen voor de Heere? In die weg zult u gewis Gods genade ontvangen, al bent u een Achab. Om het verzoenend werk van Christus, Die door de pijlen van Gods toorn getroffen werd, plaatsbekledend. Voor mensen, die niet beter zijn dan Achab.

K. Hoefnagel

VRAGENRUBRIEK

Een lezer wil graag weten hoe het zit met de profeet Micha, die voor Achab en Josafat moest verschijnen en eerst zei dat Achab voorspoedig zou zijn, maar even later toch een onheilsboodschap bracht, die dan ook is uitgekomen. We kunnen deze geschiedenis vinden in 1 Koningen 22.

Achabs ootmoed op Elia's oordeelsaankondiging, enige tijd hiervoor, was slechts tijdelijk. Er volgde geen bekering. Het oordeel ontgaat ons immers alleen in de weg van bekering en geloof in Christus Jezus. Achab wil opnieuw ten strijde gaan. De vele valse profeten adviseren positief. Ze brengen een boodschap die Achab prettig vindt. Een leugengeest waart rond als een oordeel van God, Wiens geduld ten einde raakt. Koning Josafat weet dat de waarheid niet is naar de mens en tenslotte staat daar voor Achab een ware knecht van God, Micha, op Josafats verzoek.

Micha zegt eerst ook wat Achab graag wil horen. Niet omdat hij voor de verleiding om naar Achabs mond te praten bezwijken zou zijn en uit is op de vrijheid. Het is inderdaad wel een grote verzoeking voor een dominee om alleen maar prettige dingen te zeggen en de scherpe kantjes van de bijbelse boodschap af te slijpen. Maar dat is niet de bedoeling van Micha. Waarom zegt hij dan dat Achab zal overwinnen en niet sterven? Dat is om Achabs huichelachtige manier van doen te ontmaskeren. U wilt toch zo

graag mooie en fijne dingen horen? Welnu, hier is dan mijn boodschap, precies zoals u hem hebben wilt! Micha neemt Achab niet serieus. Terecht, want Achab is helemaal niet verlegen om de stem van de ware God te horen! Hij wil alleen zijn wil doorzetten en daarin bevestigd worden.

Achab vertrouwt Micha echter niet en daar wil Micha hem net hebben. Welnu o koning, als u dan werkelijk de waarheid wilt horen, daar komt hij dan: u zult sterven!

Nu wordt Achab boos. Micha wordt opnieuw opgesloten met de verzekering dat Achab zeker in vrede zal terug komen. Grootspraak, om zijn angst te overschreeuwen. Wat is toch een mens, als hij halsstarrig blijft weigeren zich door Woord en Geest te laten zeggen. Achab weigert eenvoudig om schuld te bekennen. Hoe dikwijls komt dat niet voor!

Dat Achab toch niet gerust is, blijkt uit het feit dat hij als een gewoon soldaat gekleed ten strijde trekt. Maar hij lacht ook in zijn vuistje. Hij denkt God, Elia en Micha te slim af te zijn. Hij heeft na alles wat hij rond Elia heeft meegemaakt, nog niets geleerd. Een duidelijk voorbeeld van verharding. Laat ons gewaarschuwd willen zijn! Achab wil niet geloven dat er met God niet valt te spotten en dat er alleen maar verwachting is als we een rechtvaardig God te voet vallen om Zijn genade in Christus. Hoe nodig is

De apostel Paulus richt zich in zijn brief aan de gemeente te Efeze ook tot de kinderen. In Efeze 6:1-3 zegt hij: "Gij kinderen, zijt uw ouderen gehoorzaam in de Heere; want dat is recht. Eer uw vader en moeder (hetwelk het eerste gebod is met een belofte), opdat het u welga; en dat gij lang leeft op de aarde". Na dit vermaan spreekt de apostel de vaders aan: "En gij vaders, verwekt uw kinderen niet tot toorn, maar voedt hen op in de lering en vermaning des Heeren".

Reeds in het verleden wees ik u op die woorden. Toch lijkt het mij belangrijk om er nader op in te gaan.

't Griekse woord dat vertaald is met "tot toorn verwekken", vinden we ook in Romeinen 10:9. Ook daar is het weergegeven met "tot toorn verwekken". Israël zal door de Heere tot toorn verwekt worden, en wel door middel van een onverstandig volk, een volk dat geen kennis had van God en goddelijke zaken, dus heidenen in het verleden. Onwillekeurig denk ik nu aan dat volk dat joden noemde "Untermenschen".

't Griekse woord kan met vele andere woorden vertaald worden. Als kwetsen, beschadigen, pijnlijk treffen, krenken.

Een kind kan zeer onhandig zijn. Voor de zoveelste keer stoot het een beker op de tafel om; en papa roept met boze stem: "is het weer zover; jij ook met je stomiteiten". 't Is slechts een voorbeeld. Er kunnen zich allerlei soortgelijke situaties voordoen. Een kind kan door woorden van papa of van mama tot in het diepst van de ziel geraakt worden, en straks naar boven gaan, en huilend in bed liggen.

Vaders, ik heb genoeg dat "tot toorn verwekken" omschreven. 't Moet voor u nu wel duidelijk zijn wat Paulus hier bedoelt. Nu zeg ik: de Heere Zelf verbiedt u zo'n houding in te nemen tegenover uw kind.

Er volgt nog een tegenstelling. Na dat ene woord dat ik omschreven heb, volgt: "maar, vaders voedt uw kinderen op in de lering en vermaning des Heeren". Hier is een pastoraal advies van de apostel. Uiteindelijk geen advies, doch een gebod, een bevel, een opdracht, en dat van de Heere Zelf.

Ouders hebben hun kinderen hemels onderwijs te geven. Dat is het onderwijs van Gods Woord. 't Is de wil van

de Heere dat u uw kinderen opvoedt bij het Woord, en dat van jongsaf aan. Opvoeden – daar zit het woord voeden in. Prachtig woord -, u hebt ze te voeden met het Woord, en dat Woord is vleesgeworden, tot levend Brood geworden, de echte, ware spijs, om eeuwig te leven.

Tenslotte ook de vermaning van de Heere. Dat is de tucht. O zeker dat kan soms betekenen een pak voor de broek. Neen – niet uit drift, maar uit

liefde. Hier komt mij weer voor ogen de koetsier op de bok met de leidsels in de handen. Hij leidt de paarden. Hij bepaalt de richting, de koers.

De vermaning van de Heere. Hij, de Heere, gaf u, ouders de leidsels, de teugels in handen om uw kind te leiden. Neen – niet uw kind maakt de dingen uit, niet in de hand van uw kind liggen de teugels. Die heeft de Heere in uw hand gelegd. Ook hier ligt dan uw verantwoordelijkheid. Daar zult u soms eens rekenschap van hebben te geven.

P.v.Zonneveld

VRAGEN ROND HET HUISBEZOEK (8, SLOT)

Dit artikel zal het laatste zijn in de kleine serie over het huisbezoek. De aanleiding was een vraag van een broeder ambtsdrager over de pastorale benadering van de leden der gemeente. Concreet luidde die vraag: hoe op huisbezoek om te gaan met 'onbekeerden'. Deze vraag is geboren in de praktijk, zo werd toegelicht. Het gebeurt immers wel, aldus mijn vraagstellende broeder, dat hij op bezoek komt bij gezinnen en personen waar hij helemaal niets bemerkt van het beginsel van het nieuwe leven. Niets dat ook maar enigszins wijst op verdriet en berouw over de zonde, op een droefheid naar God en op een verlangen naar de persoonlijke kennis van de Heere Jezus als Borg en Zaligmaker. Die desbetreffende gezinnen en mensen zijn soms niet rechtzinnig en soms zelfs wereldgezin, maar dikwijls ook heel rechtzinnig en uiterst behoudend. De vraagsteller voegt hieraan nog toe dat het er hem op lijkt dat er ouderlingen zijn die het ambtswerk alleen maar doen in een soort opvoedkundige zin. Ze gaan daarbij louter uit van de zogenaamde Abrahamspositie en meer niet. Kennelijk vanuit de gedachte dat de gemeenteleden in een langzaam en geleidelijk leerproces het geloof zich wel kunnen toe-eigenen. Vanuit die toenemende kennis zullen ze dan ook de Heere wel gaan liefhebben en dienen en leven uit Christus.... Maar de Adamspositie is kennelijk achterhaald.

Wat hebben we tot nu toe gezien in de vorige artikelen? Allereerst dat de Heere in Zijn Woord de mens per-

soonlijk benadert. De apostel Paulus schrijft over zijn arbeid dat hij die doet "in het openbaar en bij de huizen". Prediking en pastoraat hebben alles met elkaar te maken. Wat in het openbaar verkondigd is, moet in de beslotenheid van het persoonlijke gesprek verder worden toegepast. Met gerichte vragen en toegespitste adviezen. Daarna zagen we, zowel uit de heilige Schrift als uit de geschriften van iemand als Calvijn, dat het huisbezoek bedoeld is om voor de afzonderlijke schapen zorg te dragen. Wat in de prediking klinkt en wat weliswaar persoonlijk bedoeld is maar desondanks toch tot "een gemengde schare" klinkt, dat wordt in het huisbezoek nog dichterbij gebracht.

Verder zagen we dat zowel prediking als huisbezoek werk vol van eeuwigheidsgewicht is. De verkondiging van het Evangelie is de mensen voor de rechterstoel van Christus brengen. Zo vindt ook het huisbezoek coram Deo plaats, dat betekent: voor het aangezicht van God.

Dat vereist van de ambtsdragers veel. Allereerst dit: luisteren! Het is een heilige kunst om de harten 'uit te halen'. Om werkelijk boven tafel te krijgen hoe de verhouding met de Heere is van hem of haar die huisbezoek ontvangt. Daarbij staan de dagelijkse dingen van het leven niet los van de geestelijke zaken en omgekeerd. Belangrijk is de gezindheid van de ambtsdrager. Hij moet eerlijk met zijn kudde omgaan. Een ambtsdrager die het gewicht van zijn ambt verstaat, zal bang zijn voor twee ontsporingen. Hij wil voor waarlijk zoekende zielen de toegang tot het Koninkrijk der

hemelen niet versperren. En het is zijn gebed dat hij ervoor bewaard wordt om de schijngodsdienst de handen op te leggen. Maar o, wie zal hier onderscheiden?

onderscheiden?

Dat laatste zal voor veel ambtsbroeders een herkenbare problematiek zijn. Maar tegelijkertijd zal de vraag kunnen klinken: is het wel zo nodig om de zielen te onderscheiden? Is het geen overmoed dat te willen? Wij zijn toch de Heere niet? Hij en hij alleen is het toch die de harten kent?! Wij zien aan wat voor ogen is, maar de Heere ziet het binnenste aan. Daar zijn toch ook in de Bijbel voorbeelden van.

Ik wil hier een tweeledig antwoord op geven. Allereerst geef ik toe dat we hier inderdaad heel voorzichtig mee moeten zijn. Wie zal hier goed onderscheiden? Wij mensen niet. Ook ambtsdragers niet. Ook aan hen is het zuivere onderscheid niet gegeven. Ik stel de vraag of het ook altijd en in alle gevallen nodig is. En of de ambtsdrager dat ook tot het uiterste moet willen. Ik schreef het al: wij zijn de Heere niet. Ook een ambtsdrager op huisbezoek moet, naar mijn gedachte, niet altijd de gedachte en de begeerte hebben met zekerheid te kunnen weten of hij de ander al dan niet kan "overnemen". Een van de gevaren die hier dreigen is dat dit een bepaalde kramp veroorzaakt die een onbevangen pastoraal functioneren in de weg zou kunnen staan.

In het vorige artikel citeerde ik Calvijn die ver-gaande uitspraken doet over het getal van de hypocrieten in de gemeente van Genève. Nauwelijks een op de tien heeft waarlijk smaak van Gods Woord, zegt hij. En misschien maar een op de honderd komt zover dat hij ook daadwerkelijk in de weg van het Woord gaat. Dat is een uiterst pessimistisch geluid. Het zou erop wijzen dat de huichelaars en de mondbelijders verreweg de overhand hebben in de gemeente. Terzijde: zou het er in onze tijd beter voorstaan?

Hoe gaat Calvijn daar in de praktijk nu mee om? Een antwoord daarop vinden we in zijn Institutie aan het begin van boek IV. Naar de verborgen predestinatie van God zijn zeer veel schapen buiten en zeer veel wolven binnen, zegt Calvijn, die zich hier aansluit bij Augustinus. De Heere weet wie degenen zijn die noch Hem noch zich-

zelf kennen. Alleen Zijn ogen zien wie van hen zonder veinzerij zijn. Maar, aldus Calvijn, de Heere heeft voorzien dat het een zeker nut heeft, dat ook wij zouden weten wie we voor Zijn kinderen moeten houden. Zekerheid zullen we daarover niet hebben. Maar voor ons geldt hier "een zeker oordeel der liefde", namelijk "dat wij voor leden der kerken zouden houden hen die door de belijdenis des geloofs en de voorbeeldigheid des levens en het deelgenootschap aan de sacramenten met ons dezelfde God en Christus belijden" [IV, I, 8].

Calvijn is hier dus opvallend ruim en mild. We zien dat ook terug in de avondmaalspraktijk van zijn dagen. Wij, duistere en zwakke mensen, komen in het oordeel over anderen niet verder dan wat we horen en aan de buitenzijde zien. Vandaar het pleidooi voor het oordeel der liefde. In dezelfde lijn ligt ook de kanttekening in de Statenvertaling bij 2 Johannes 1: 1: "de uitverkoren vrouw, zo noemt hij haar naar het oordeel der liefde, naar welke allen die Christus belijden, voor uitverkoren gehouden moeten worden."

Het is dus onmiskenbaar in de lijn van onze vaders om een bepaalde onbevangen benadering van de gemeente te hebben. Laat ik zeggen: als uitgangspunt, als principe. Daarmee bevinden we ons in de lijn van het nieuw-testamentische spreken over de gemeente. Denk ook aan de wijze waarop de apostel Paulus de gemeenten aanspreekt.

Ontegengelijk loopt er een wezenlijke scheiding dwars door de gemeente heen. Het is de ontzaglijke en zeer verdrietige werkelijkheid. Wie die realiteit ontkent of negeert, sluit zijn ogen voor het beeld dat de Bijbel ons van de gemeente tekent. Tot de gemeente behoren zowel schapen als bokken, zowel wijze als dwaze maagden, zowel wijze als dwaze bouwers, zowel farizeën als tollenaars. Er is binnen de gemeente zowel koren als kaf. Wat dat laatste beeld betreft, denk ik aan de gelijkenis in Mattheüs 13. De dienstknechten van de heer des huizes signaleren die dubbele opwas. Ze zijn er verontwaardigd over. In hun ijver en in hun liefde willen ze al direct beginnen om scheiding aan te brengen. Maar ze krijgen er geen toestemming voor. Het zou eens kunnen zijn

dat met het onkruid ook het koren zou worden uitgetrokken... Dat zou zeer ernstig zijn! Nee, zegt de Heere Jezus, laat ze beide tezamen opwassen tot de oogst... De Heere houdt de scheiding en daarmee ook de onderscheiding aan zichzelf over. En tot die tijd hebben wij niet het zuivere zicht op de scheidslijn tussen het echte en het onechte, tussen het snode en het kostelijke...

onderscheiden!

Toch wil ik hier direct iets aan toevoegen. En dat tweede heeft in het verband van ons onderwerp een extra accent. Want hoezeer het oordeel der liefde een bijbelse benadering van onze gemeenteleden inhoudt – en hoezeer we er beducht voor moeten zijn (naar een woord van de Heere Jezus) één der kleinen te ergeren, door een verkeerd oordeel te trekken... - dat ontslaat de ambtsdragers niet van de plicht om te zoeken hun schapen te kennen. Zij hebben tot taak de kudde Gods te weiden. En dat kan niet samengaan met een gelaten houding om nu maar te berusten in de zondige werkelijkheid van de gemeente waarbinnen zich hypocrieten bevinden.

Daarmee zouden ze de weg van de minste weerstand kiezen. Het lijkt misschien wel erg aantrekkelijk.

Mijn vraagstellende ambtsbroeder signaleert het. Hij wijst erop dat er ambtsdragers zijn die volstaan met een benadering van de gemeente louter vanuit de Abrahamspositie. Daarmee zal hij bedoelen: alleen vanuit het verbondsgemeente-zijn. Terwijl ze daarmee aan de Adamspositie gemakshalve voorbijgaan.

Onze vaders deden dat niet. Ondanks hun bovenvermelde visie op de gemeente. Denk eens aan de inzet van het doopsformulier: "... wij met onze kinderen kunnen in het rijk Gods niet komen..." We staan er van nature buiten! En alleen door het wonder van de wedergeboorte zal een mens deel ontvangen aan de genade Gods. Trouwens, hoe sprak de Heere Jezus de Schriftgeleerden aan toen ze zich beriepen op hun kind-van Abraham-zijn?! De Heere Jezus wist wat in de mens is. Hij ontmaskerde hun voze en zichzelf handhavende redenering: "als dat zo zou zijn, dan deed ge de werken van Abraham wel. Ge zijt uit de vader de duivel!"

Daarom zullen ook de ambtsdragers niet mogen nalaten tijdens het huisbezoek naarstig onderzoek te doen naar de gronden van beweringen en pretenties. Daar zal een ambtsdrager zich voor over moeten hebben. Nee, dan mag het nooit zo zijn dat hij boven zijn mensen zou gaan staan. Hij moet vooral behoedzaam, mild, wijs en bewogen spreken. Meer vragend dan concluderend, meer zoekend dan bewegend. Maar tegelijkertijd toch helder en eerlijk. Wijzend op de wegen die in de Schrift gewezen worden en die in de belijdenis van de kerk zijn verwoord.

Juist deze week las ik een boekje dat eigenlijk iedere ambtsdrager zich eigen zou moeten maken. Het staat vol van raadgevingen en wijze lessen die juist van pas kunnen komen met het oog op het bijbelse pastoraat. Ik doel op het onlangs opnieuw verschenen geschriftje van Jacobus Koelman "Over de oprechte liefde tot de Heere Jezus." Koelman heeft veel inzicht ontvangen in de wegen waarin de Heere de Zijnen leidt. Dat blijkt ook weer in dit geschriftje. De drie hoofdstukken wijdt hij achtereenvolgens aan: 1) de kenmerken van degenen die Christus liefhebben, 2) de beweegredenen om Christus lief te hebben en 3) de middelen om Christus lief te krijgen. Alle drie elementen kunnen in de huisbezoeken gebruikt worden: 1) ter toetsing van wat binnen de gemeente vernomen wordt, 2) ter aansporing om de Heere te zoeken en Christus lief te hebben en 3) om de wegen en middelen aan te wijzen die de Heere zegenen wil. Opvallend is het dat Koelman zijn boekje schreef uit zorg en bewogenheid. Hij wijst erop dat de oprechte liefde tot de Heere Jezus niet verward moet worden met alles wat weliswaar zo genoemd wordt, maar niet meer dan een schijn ervan is.

Ik kan op de inhoud van dit juweeltje nu niet verder ingaan. Maar ik zou ambtsdragers en anderen willen aansporen om van boekjes als dit grondig kennis te nemen. We kunnen alleen tot onze schade de schat van de kerk der eeuwen onbenut laten.

Tot slot zou ik dit willen zeggen: vergeten de ambtsbroeders ook zichzelf niet? Brengen ze zichzelf regelmatig 'huisbezoek'? Immers, voldoe ik zelf aan de norm die ik bij anderen aan-

leg? Het boekje waarnaar ik wees, zou ik kunnen samenvatten met de vermaning uit één van onze bevestigingsformulieren: "Heb Christus lief!" Hoe ligt dat in mijn eigen leven? Is dat het geheim van mijn bestaan geworden? Is dat ook de drijfveer van mijn ambtelijke bezigheden? Drijft dat me tot bewogenheid met en worsteling met de gemeente? Dan weet ik ook langs welke weg de Heere me in dat heilgeheim deed delen. In welke weg hij ook de andere schapen leidt – en in geen andere! Ik zeg het (nogmaals) met Calvin: "Nooit zullen wij voldoende op Hem vertrouwen, tenzij wij geheel en al onszelf wantrouwen. Nooit zullen we in Hem voldoende onze harten opheffen, tenzij wij eerst neergeworpen zijn in onszelf. Nooit zullen we in Hem ons voldoende troosten, tenzij we in onszelf mistroostig zijn. We zijn dus geschikt om de genade van God aan te grijpen en te behouden, wanneer we het vertrouwen op onszelf geheel en al weggegooid hebben en alleen vertrouwen op de gewisheid van Zijn goedheid. Wanneer we onze eigen verdiensten vergeten en Christus' gaven omhelzen" [Inst. III, 12, 8].

J.M.J. Kieviet

AMBTSDRAGER- CONFERENTIE HERSTELD HERVORMDE KERK EN CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN.

Verschillende predikanten binnen genoemde kerkverbanden onderhouden al lange tijd wederzijds goede en vriendschappelijke contacten. Maar ook tussen kerkenraden is mede door de recente kerkelijke ontwikkelingen wederzijdse geestelijke herkenning gegroeid.

Om deze geestelijke banden te versterken is de gedachte ontstaan om een gezamenlijke ambtsdragerconferentie te organiseren. Hiervoor worden de kerkenraden met hun predikanten van beide kerkverbanden hartelijk uitgenodigd. In verband met de bereikbaarheid zal de conferentie op twee plaatsen gehouden worden, te weten op Urk, voor de regio's Noord en Oost en in Werkendam voor de regio's West en Zuid. De organisatie

en verantwoordelijkheid voor de conferentie berust bij de kerkenraden van Sprang-Capelle (HHK), Werkendam (CGK), Elspeet (HHK) en Urk (CGK).

In de Chr. Ger. Kerk van Werkendam zal gesproken worden door dr. W. van Vlastuin en drs. J.M.J. Kieveit. Beiden zullen spreken over de 'toe-eigening van het heil'. Op Urk zal in de Chr. Ger. Kerk "Eben-Haëzer" spreken ds. P. den Butter over de 'de blijvende waarde van de gereformeerde belijdenis' en dr. P. de Vries over 'de droefheid naar God'.

De bijeenkomsten zullen gehouden worden op D.V. zaterdag 1 oktober 2005. Het ochtendgedeelte begint om 10.30 uur en het middaggedeelte om 13.30 uur. Het is het verlangen van de organiserende kerkenraden dat de Heere de onderlinge band in deze tijd van verwarring wil versterken en dat Zijn eer er door verheerlijkt mag worden.

Namens de kerkenraden;

Ds. C.P. de Boer, Werkendam.

Ds. A.A. Egas, Urk.

CURSUS GEESTELIJKE VORMING ZEIST, 2005 – 2006

Het doel van deze avonden is om de mogelijkheid te bieden en een stimulans te geven om kennis te nemen van de schatten uit Gods Woord, de belijdenisgeschriften en de geschiedenis van de kerk, en de betekenis daarvan voor vandaag. Bewust is gekozen voor een (zij het beperkt) interkerkelijke karakter van deze avonden. Dankbaar zij we dat deze avonden in de achterliggende jaren in een behoefte bleken te voorzien en dat er goede ontmoetingen mochten zijn met leden van de verschillende kerken.

De avonden worden gehouden in de *Chr. Geref. Kerk, Bergweg 32 te Zeist*. We beginnen om 20.00 uur en eindigen om ongeveer 22.00 uur.

Hoewel deze avonden allereerst bedoeld zijn voor de kerken in Zeist en naaste omgeving is evenals voorgaande jaren ieder ander van harte welkom!

Aanmelden voor deze avonden kan vooraf (*graag zelfs*) door het overma-

ken van € 10,- op bankrekening 37.52.76.114 t.n.v. J.V. Stolk te Zeist en onder vermelding van uw naam. Uiteraard is het ook mogelijk om op de eerste avond uw bijdrage contant te betalen. De bijdrage voor één avond is € 2.50.

Voor het komende seizoen zijn de volgende avonden gepland:

Dinsdag 27 september

Met twee woorden (s)preken
ds. J.M.J. Kieviet

Maandag 24 oktober

Ootmoedigheid en vrijmoedigheid
prof.dr. W.H. Velema

Maandag 28 november

'De praktijk der godzaligheid'
(Gisbertus Voetius)
dr. C.A. de Niet

Maandag 9 januari

De Geest der dienstbaarheid en de Geest der aanneming tot kinderen
ds. P. den Butter

Maandag 13 februari

Gods rechtvaardigheid en Gods barmhartigheid
ds. A. Beens

Maandag 13 maart

De Geest en de letter
ds. W. Harinck

Maandag 10 april

Stervend leven
ds. H. van den Belt

We hopen dat de HEERE er Zijn zegen aan zal verbinden, zodat de 'cursus' werkelijk aan het doel mag beantwoorden: Geest-elijke vorming. Graag tot ziens D.V. in het nieuwe seizoen, Namens de 'stuurgroep',

Ds. M.J. Kater

11^e SSNR-WINTERCURSUS

Komend winterseizoen verzorgt de Stichting Studie der Nadere Reformatie (SSNR) voor de elfde keer een cursus over personen en thema's uit de Nadere Reformatie. Gedurende de afgelopen jaren is de belangstelling voor deze cursussen gestaag gegroeid. Het aantal deelnemers van de laatste cursussen schommelde tussen de 170 en 200.

De nieuwe wintercursus draagt de titel 'Kerk en wereld. Nadere Reformatie in overheid, kerk en samenleving'. Daarmee is deze cursus sterk gericht op vragen van de huidige tijd. De centrale vraag is: Wat was het resultaat van al die gloedvolle pleidooien voor nadere reformatie?

Hebben die gevolgen gehad voor het bestuurlijke werk van politici? Heeft het streven naar nadere reformatie ook geleid tot een bepaalde visie op het Oranjehuis? Welke gevolgen hadden deze ideeën voor de bid- en dankdagviering?

Opnieuw is een aantal gerenommeerde inleiders bereid gevonden een bijdrage te leveren.

Zo zal prof. dr A.Th. van Deursen ingaan op de vraag in hoeverre er bij Jacob Cats sporen van nadere reformatie in zijn politieke werkzaamheden te vinden zijn, en prof. dr F. Van der Pol zal ingaan op de opvattingen van Simon Oomius. Daarnaast komen figuren als Fredericus de Vrij, Johannes Barueth en de onbekende Nicolaas Verburg aan de orde.

Evenals bij de vorige wintercursussen ontvangen de deelnemers een syllabus van de lezingen. De totale kosten bedragen € 100,-. Dit bedrag is inclusief cursusmap, syllabus, koffie/thee en lunch.

Tot 21 oktober a.s. kunnen geïnteresseerden zich aanmelden. De cursus start op D.V. 12 november en vindt plaats in Veenendaal. Een cursusfolder is te verkrijgen bij de cursusleider, dr R. Bisschop, tel. 0318-522691.

Mocht u meer informatie over deze cursus wensen, dan kunt u contact opnemen met de cursusleider:

dhr R. Bisschop
Prins Bernhardlaan 24
3901 CC Veenendaal
tel. 0318 - 522691
email: r.bisschop@rdnet.nl

SSNR-CONGRES

zaterdag 24 september 2005

Franciscus Ridderus (1620 - 1683) was sedert 1656 predikant te Rotterdam. Hij was een veelzijdig theoloog uit de tijd van de Nadere Reformatie. Tijdens het Nadere Reformatiecongres van 2005 wordt

aandacht geschonken aan de betekenis die Franciscus Ridderus heeft gehad in de kerkelijke, politieke en culturele context van zijn tijd. In zijn vijfdelige *Schriftuerlijck Licht* (1675-1680) voert hij als theoloog een felle polemiek met o.a. coccejaanse-carte-siaanse theologen. Hij raakte in conflict over de kinderdoop met ds. A. den Herder te Bleiswijk. Ridderus heeft veel gepubliceerd. In populair proza schreef hij een aantal bundels historische verhalen. In politiek opzicht was hij Oranje-gezind, o.a. als auteur van de stichtelijke bundel *Historisch A.B.C.* (1664). Als catecheet schreef hij een vele malen herdrukte *Dagelykx Huys-catechisatie* (1657). Daarin manifesteerde hij zich ook als dichter van stichtelijke liederen. Ook zijn opvattingen inzake de voor de Nadere Reformatie kenmerkende praktische vroomheid die hij, in zijn geschriften voorstond en verbreidde, komen aan de orde. In zijn publicaties blijkt Ridderus behalve theoloog, ook historicus te zijn.

Congres Franciscus Ridderus als tegenwoordiger van de Nadere Reformatie

zaterdag 24 september 2005

Adres: Aula Christelijke Hogeschool De Driestar, burg. Jamessingel 2, Gouda.

Programma

10.00 Deur open

10.30 Opening door de dagvoorzitter drs. C.J. Meeuse

10.45 Ing. H.J. Postema, *Het leven en de werken van Franciscus Ridderus*

11.30 Drs. G. Schaap, *Aspecten uit het theologisch werk van Franciscus Ridderus*

12.15 Lunchpauze

13.00 Dr. W.J. op 't Hof, *De relatie tussen Ridderus en Koelman*

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE BEZINNINGSKRING VEENENDAAL E.O.

Op D.V. 28 september hopen wij onze eerste bezinningsavond van dit seizoen te beleggen. We zijn dankbaar dat er weer predikanten bereid zijn gevonden om over verschillende onderwerpen te komen spreken. Het comité heeft voor het nieuwe seizoen

een centraal thema gekozen. Het centrale thema voor het komende seizoen is: "Lessen van de kerkgeschiedenis"

Op D.V. 28 september hoopt Prof.dr. A. Baars uit Woudenberg te komen spreken over het onderwerp:

"Lessen van de Reformatie"

De data voor de andere avonden D.V.:

- 9 nov. 2005 ds J.M.J. Kieviet te Rotterdam, "Lessen van de Nadere Reformatie"

- 1 feb. 2006, ds P. den Butter te Middelharnis, "Lessen van de Puriteinen"

- 29 mrt. 2006, ds J. Westerink, te Urk, "Lessen van de Afscheiding"

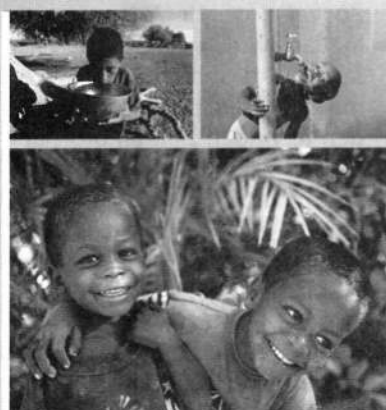
De avonden zullen gehouden worden in een zaal van de Christelijke Gereformeerde Kerk "Pniël" te Veenendaal, Tuinstraat 133. De avonden zullen beginnen om 19.45 uur. Iedereen, jong en oud, is weer van harte welkom op deze avond(en) !!! Indien u van deze avond(en) of van de vorige avonden een bandje zou willen bestellen, kunt u contact opnemen met één van onderstaande personen. De kosten van het bandje zijn 3 EURO. Voor meer inlichtingen kunt u altijd contact opnemen met iemand van het comité: dhr. J.W. Overeem (Voorzitter) 0318-519404 of dhr. J.C. Pronk (Secretaris) 0318-543795.

Psalmzangavond

Psalmen van Jacobus Revius, Marnix van St. Aldegonde en 1773

Thema:

"Toevlucht en Sterkte"

Collecte komt volledig ten goede aan Stéphanos

**D.V. zaterdag
8 oktober 2005**

STÉPHANOS

Algehele leiding:
ds. A.A. Egas, Urk

Organist:
Jan Grootenboer

Aanvang:
19.30 uur

Allen hartelijk welkom!
Toegang: Gratis

**Bovenkerk
Kampen**

Zorg dichtbij

Actief in uw regio!

Rotterdam Gouda Lunteren
Zwijndrecht Gorinchem
Goes

Thuiszorg nodig? Bel Agathos voor zorg dichtbij huis. Wij verlenen vanuit onze reformatische grondslag:

- Huishoudelijke verzorging
- Persoonlijke verzorging
- Verpleging • Psychosociale zorg.

Via de Agathos Zorglijn 010 264 07 77 krijgt u onze zorgmanager in uw regio aan de lijn.

Agathos
THUISZORG

T 010 264 07 77 I www.agathos-thuiszorg.nl

Zorg met een eigen kleur

10 Jaar S.E.N. 1995 - 2005,

Wilt U Evangelisatie kaartjes en boekenleggers met een duidelijke boodschap ontvangen om uit te delen/weg te geven. Zie kaartje hiernaast: Wel vragen wij de Porto kosten terug.

Uw Woord is
de Waarheid
Job 17:17

**STICHTING
EVANGELIE
NEDERLAND**

Robijnstraat 42-B, 3051 VN ROTTERDAM
Postbus 37028, 3009 LA ROTTERDAM
Tel: 010 - 422 35 32
Fax: 010 - 422 35 34
E-mail: via onze website

www.stichtingevangelienederland.nl
KvK. nr. 41135243 Postbank: 6084847

www.israelreizen.nl
met aandacht voor Messias
bel. Joden. 8 t/m 17 nov
10 dgse reis Eur 975,-

Wij bezoeken Samaria, de
Golan, Galilea, Jeruzalem,
de Dode Zee en de Negev

Leuke reis voor senioren
Bel 0318 - 540415

Vakantie op Texel

Rust en ruimte
alle jaargetijden
in eigen sfeer

Bel 0222 31 83 91

